

Spis treści

Ważniejsze skróty	11
Wstęp	15
Część 1	
Sprawiedliwość okresu przejściowego: geneza – definicja – instytucje	23
Wprowadzenie	25
Społeczeństwa przekształcające się	33
Rozdział 1	
Sprawiedliwość okresu przejściowego – analiza fenomenu	37
1.1. Definicja sprawiedliwości okresu przejściowego	37
1.2. Geneza i etapy rozwoju sprawiedliwości okresu przejściowego	43
1.3. „Zbrodnie przeszłości” – typologia naruszeń praw ujętych w strategiach sprawiedliwości okresu przejściowego	46
1.4. Zbiór podmiotów wdrażających mechanizmy <i>transitional justice</i>	48
1.5. Sprawiedliwość okresu przejściowego: od „oceny przeszłości” do instrumentu budowania pokoju po konflikcie zbrojnym	51
1.6. Wnioski	55
Rozdział 2	
Sprawiedliwość retrybutywna. Procesy karne – sądowa odpłata za popełnione zbrodnie	57
2.1. „Sprawiedliwość zwycięzców” czy „sprawiedliwość przegranych”?	58

6 Spis treści

2.2.	Procesy karne a <i>transitional justice</i> – rys historyczny	62
2.2.1.	Początki sprawiedliwości (międzynarodowej) karnej	62
2.2.2.	Sprawiedliwość międzynarodowa karna po I wojnie światowej	63
2.2.3.	Zbrodnie II wojny światowej – dziedzictwo Trybunału w Norymberdze	65
2.2.4.	Czasy powojenne – hibernacja sprawiedliwości międzynarodowej karnej	67
2.2.5.	Od lat 90. XX w. do czasów współczesnych – „odrodzenie” sprawiedliwości międzynarodowej a krajowe rozliczenia karne zbrodni państw postautorytarnych	68
2.3.	Międzynarodowy Trybunał Karny – centralny ośrodek sprawiedliwości okresu przejściowego?	73
2.4.	Międzynarodowe i umiędzynarodowione sądy karne <i>ad hoc</i>	80
2.5.	Specjalne sądy karne krajowe zorientowane na osądzenie zbrodni przeszłości	82
2.5.1.	Trybunał Zbrodni Międzynarodowych w Bangladeszu	84
2.5.2.	Przyszłość sprawiedliwości międzynarodowej karnej: sądy krajowe i regionalne?	88
2.6.	Wnioski	90
Rozdział 3		
Pozasądowe mechanizmy sprawiedliwości okresu przejściowego. Metody poszukiwania i opowiadania prawdy		93
3.1.	Komisje prawdy	93
3.1.1.	Definicja komisji prawdy	96
3.1.2.	Sposoby tworzenia komisji prawdy	99
3.1.3.	Skład komisji prawdy – dostępne rozwiązania	101
3.1.4.	Zestawienie działań operacyjnych podejmowanych przez komisje	102
3.1.5.	Mandat – „konstytucja” komisji prawdy	103
3.1.6.	Raport końcowy oraz rekomendacje komisji prawdy	108
3.1.7.	Współczesne znaczenie i wykorzystanie komisji prawdy	109
3.2.	Komisje śledczo-badawcze typu <i>fact-finding</i>	112
3.2.1.	Podstawa działania, cele oraz mandat misji śledczo-badawczych	114
3.2.2.	Związek misji <i>fact-finding</i> z mechanizmami sprawiedliwości karnej a problem reparacji	118
3.3.	Wnioski	123
Rozdział 4		
Programy reparacyjne		125
4.1.	Reparacje powojenne na podstawie traktatów pokojowych	130
4.1.1.	Kształtowanie się obowiązku reparacyjnego do schyłku XIX w.	130
4.1.2.	Reparacje powojenne – system wersalski	132
4.1.3.	System reparacji po II wojnie światowej	132
4.1.4.	Reparacje powojenne współcześnie	134

4.2. Reparacje za „historyczne krzywdy” – wymiar międzynarodowy	136
4.2.1. Reparacje niemieckie dla narodu żydowskiego za Holocaust	137
4.2.2. Jak wycenić przewinienia mocarstw kolonialnych? Reparacje za zbrodnie dawnych metropolii	141
4.3. Reparacje za „historyczne krzywdy” – wymiar krajowy	145
4.3.1. Reparacje w następstwie funkcjonowania komisji prawdy	146
4.3.2. Reparacje wdrażane niezależnie od istnienia innych mechanizmów <i>transitional justice</i>	149
4.4. Wnioski	153

Część 2

Sprawiedliwość okresu przejściowego dla ofiar – charakterystyka pojęcia ofiary oraz przysługujących jej fundamentalnych praw: do sprawiedliwości, do prawdy i do naprawy 155

Wprowadzenie	157
--------------	-----

Rozdział 5

Pojęcie ofiary naruszeń w optyce mechanizmów sprawiedliwości okresu przejściowego 159

5.1. Pojęcie ofiary naruszeń praw człowieka i prawa humanitarnego – uwagi ogólne	161
5.2. Pojęcie ofiary w systemach ochrony praw człowieka	163
5.3. Pojęcie ofiary a międzynarodowe sądownictwo karne	167
5.3.1. Pojęcie ofiary w systemie trybunałów <i>ad hoc</i>	169
5.3.2. Pojęcie ofiary i ich uczestnictwo w postępowaniu – rozwiązania MTK	172
5.4. Pojęcie ofiary w ujęciu pozasądowym – przykład komisji prawdy	175
5.4.1. Rozwój pojęcia ofiary w pracach komisji prawdy	175
5.4.2. Pojęcie ofiary a problem uznania odpowiedzialności i reparacji – kasus Komisji Prawdy i Pojednania dla Peru	178
5.5. Wnioski	180

Rozdział 6

Prawo do sprawiedliwości 183

6.1. Źródła i charakter zobowiązania państwa w przedmiocie ścigania i karania sprawców naruszeń	185
6.1.1. Międzynarodowe prawo humanitarne	186
6.1.2. Prawo międzynarodowe praw człowieka – traktaty o charakterze szczegółowym	188
6.1.3. Prawo międzynarodowe praw człowieka – regulacje o charakterze ogólnym	195
6.1.3.1. Charakter i zakres zobowiązania w zakresie ścigania i karania osób winnych naruszeń	196
6.1.4. Prawo zwyczajowe w zakresie ścigania i karania sprawców naruszeń	207

8 Spis treści

6.2. Problem amnestii w prawie międzynarodowym	209
6.2.1. Geneza amnestii	211
6.2.2. Pojęcie i rodzaje amnestii	212
6.2.2.1. Amnestia a ułaskawienie	215
6.2.2.2. Amnestie bezwarunkowe – kazu Chile	217
6.2.2.3. Amnestie warunkowe – kazu Komisji Prawdy i Pojednania dla RPA	218
6.2.3. Amnestia a prawo międzynarodowe	220
6.2.4. Amnestia w systemach ochrony praw człowieka	223
6.2.5. Amnestia w świetle orzecznictwa międzynarodowych sądów karnych	228
6.3. Obowiązek ścigania a powołanie komisji prawdy	237
6.3.1. Trybunały karne i komisje prawdy – różne instytucje, tożsame obszary działania?	237
6.3.2. Kazu Sierra Leone	244
6.3.3. MTK a powołanie komisji prawdy lub wykorzystanie innych mechanizmów rezygnacji ze ścigania i karania sprawców	249
6.3.3.1. Artykuł 17 Statutu Rzymskiego	251
6.3.3.2. Artykuł 53 Statutu Rzymskiego	254
6.3.3.3. Artykuł 16 Statutu Rzymskiego	258
6.4. Wnioski	259

Rozdział 7

Prawo do prawdy	261
7.1. Charakterystyka pojęcia	265
7.2. Źródła prawa do prawdy	268
7.3. Natura, charakter i zakres (indywidualnego) prawa do prawdy	272
7.3.1. Obowiązek przeprowadzenia rzetelnego postępowania w przedmiocie badania okoliczności naruszeń	273
7.3.2. Prawo do wiedzy na temat losu osób najbliższych – sytuacja cierpienia psychicznego (<i>mental distress</i>)	279
7.4. Konceptualizacja fenomenu prawa do prawdy	283
7.4.1. Sprawa dotycząca Srebrenicy przed Izbą Praw Człowieka dla Bośni i Hercegowiny	283
7.4.2. Prawo do prawdy w sprawie katyńskiej – <i>Janowiec i inni przeciwko Rosji</i> przed ETPC	288
7.4.3. Prawo do prawdy: postulat czy twarde prawo?	295
7.5. Prawo do prawdy – wymiar zbiorowy	298
7.6. Wnioski	304

Rozdział 8

Prawo do naprawy	307
8.1. Źródła reparacji w prawie międzynarodowym	309
8.2. Formy reparacji	312
8.2.1. Restytucja	313
8.2.2. Kompensacja	314
8.2.3. Rehabilitacja	315
8.2.4. Satysfakcja	316
8.2.5. Gwarancja niewystąpienia naruszeń w przyszłości	317
8.3. Prawo do naprawy – charakter i zakres	318
8.3.1. Prawo do naprawy w międzynarodowym prawie humanitarnym	319
8.3.2. Prawo do naprawy w systemach ochrony praw człowieka	321
8.3.3. Prawo do naprawy w systemie MTK	325
8.4. Wnioski	328
Zakończenie	331
Bibliografia	337
Orzeczenia sądowe	361